

Streszczenie

W mojej pracy poruszam temat praw człowieka w perspektywie kulturoznawczej. Perspektywa ta pozwala mi na nowe ujęcie praw człowieka – nie jako zbioru gotowych do zastosowania reguł, za które odpowiedzialne są państwa oraz międzynarodowa społeczność (ujęcie takie nazywam statycznym), ale jako norm, za które odpowiedzialni jesteśmy wszyscy, negocjując i wspólnie projektując prawa człowieka (ujęcie takie nazywam dynamicznym). W rozdziale pierwszym nakreślam kontekst do dalszych rozważań. Skupiam się na współczesnym doświadczeniu człowieka Zachodu, na które składa się właśnie globalizacja, rozrost demokracji liberalnej oraz ryzyko jako kategoria niosąca ze sobą nowego rodzaju zagrożenia związane z rozwojem technologicznym. Rozdział drugi to perspektywa prawnicza. Opowiadam w nim pokrótce historię praw człowieka oraz rekonstruuje spór zwolenników prawa naturalnego i pozytywistów prawnych o podstawy ważnościowe. Rozdział trzeci prezentuje perspektywę filozoficzną. Poszukuję w nim filozoficznych korzeni praw człowieka. Rozdział czwarty opowiada o kontrowersjach związanych z prawami człowieka. W jego pierwszej części podsumowuję dotychczasowe rozważania i wskazuję na mankamenty perspektywy prawnej i filozoficznej. Skupiam się także na problemach związanych z samą zachodnią koncepcją praw człowieka, na przeszkodach w dyskusji o tych prawach oraz na pretensjach Zachodu do wypowiedzania się w imieniu odmiennych kulturowo społeczności. W drugiej części rozdziału posługuję się metaforą muru oraz wojny w celu wskazania na problem implementowania i egzekwowania koncepcji praw człowieka w praktyce. Opowiadam tu o sytuacji migrantów, uchodźców i bezpaństwowców oraz o osobach dotkniętych katastrofą humanitarną, którym na pomoc ruszają (bądź nie) Zjednoczone Narody i pozarządowe organizacje. Ostatni, piąty rozdział to propozycja ujęcia praw człowieka w perspektywie dynamicznej, w której odpowiedzialność za prawa człowieka spoczywa na każdym z nas. To także możliwość budowania kultury praw człowieka, z czym już mamy do czynienia. Przemawiają za tym wartości postmaterialistyczne, coraz ważniejsze dla przedstawicieli społeczeństw nie zmagających się już z niedostatkiem, agonizm, który pozwala na nie tylko szukanie kompromisu, ale także toczenie sporów bez wzajemnej wrogości czy wzrastające poczucie odpowiedzialności zataczające coraz szersze kręgi. Społeczne praktyki, takie jak codzienne wybory, w tym także konsumenckie, edukacja czy obywatelskie nieposłuszeństwo oraz generalnie tworzenie społeczeństwa obywatelskiego, wymykającego się dzięki technologiom kategoriom geograficznym to obszary, na których kultura praw człowieka ma szansę się rozwijać.

Summary

In my thesis, I consider the subject of human rights from the cultural perspective. This outlook allows me to ponder human rights – not as a set of ready-to-use rules for which states and the international community are responsible (I call this a static approach), but as norms for which we are all responsible while negotiating and jointly designing human rights (I call this a dynamic approach). In the first chapter, I outline the context for further considerations. I focus on the contemporary experience of the Western man, which consists of globalization, the growth of liberal democracy and risk as a category that brings with it new types of threats related to technological development. The second chapter is a legal perspective. In it, I briefly tell the history of human rights and reconstruct the dispute between natural law supporters and legal positivists over the basis of validity. The third chapter presents a philosophical perspective. I search in it for the philosophical roots of human rights. The fourth chapter is about human rights controversies. In its first part, I summarize the previous considerations and point out the shortcomings of the legal and philosophical perspective. I also focus on problems related to the Western concept of human rights itself, on the obstacles to the discussion of these rights, and on the West's pretensions to speak on behalf of culturally diverse communities. In the second part of the chapter, I use the metaphor of the wall and war to point to the problem of implementing and enforcing the concept of human rights in practice. I tell here about the situation of migrants, refugees and stateless people, as well as about people affected by a humanitarian catastrophe, who are helped (or not) by the United Nations and non-governmental organizations. The last, fifth chapter is a proposal to frame human rights in a dynamic perspective, in which the responsibility for human rights rests with each of us. It is also an opportunity to build a culture of human rights, which we are already dealing with. This is supported by post-material values, which are increasingly important for representatives of societies no longer struggling with poverty, agonism, which allows not only to seek a compromise, but also to argue without mutual hostility, or a growing sense of responsibility that spreads to ever wider circles. Social practices, such as everyday choices including consumer issues, education or civil disobedience, and generally the creation of a civil society that, thanks to technology, escapes geographical categories, these are the areas where the culture of human rights has a chance to develop.